

PATVIRTINTA
Panevėžio gamtos mokyklos
direktoriaus 2016 m. gegužės 23 d.
įsakymu Nr. VĮ- 56

PANEVĖŽIO GAMTOS MOKYKLOS
BENDROJI NEFORMALIOJO EKOLOGINIO ŠVIETIMO PROGRAMA
„GAMTOS TAKELIU“
I BENDROSIOS NUOSTATOS

Švietimo teikėjas, programos rengėjas ir vykdytojas

Panevėžio gamtos mokykla, biudžetinė įstaiga, Smėlynės g. 171, Panevėžys LT-37450, neformaliojo vaikų švietimo mokyklų grupė

Trukmė

Vieneri mokslo metai (rugsėjo 1- gegužės 31)

Apimtis

35 savaitės, 70-140 val., (2 - 4 savaitinės val.), dirbant 1-2 kartus per savaitę

Tikslinė grupė

Programa skirta priešmokyklinio amžiaus ugdytiniams, besidomintiems aplinkosauga bei pareiškusiems norą reguliariai dalyvauti programos veikloje

Ugdytinių pritraukimo būdai

Informacija apie siūlomą programą pateikiama Panevėžio miesto savivaldybės internetiniame tinklapyje, mokyklos interneto svetainėje. Tėvams bei ugdytiniams programos „Gamtos takeliu“ veiklos pristatomos Panevėžio miesto lopšeliuose-darželiuose, su kuriais pasirašytos bendradarbiavimo sutartys. Būsimieji programos lankytojai kviečiami į mokyklos organizuojamus renginius, akcijas, projektinių veiklų pristatymus, jiems dovanojamos mokyklą reklamuojančios skrajutės. Mokyklos veikla viešinama interneto portaluose, mokyklos facebook paskiroje, vietinės televizijos laidose bei spaudoje.

Ugdytinių atrankos būdai

Atrankos nėra. Priėmimas į grupę galimas visus mokslo metus.

Ugdomos kompetencijos

Socialinė, pažinimo, komunikavimo, sveikatos saugojimo ir stiprinimo, meninė, mokėjimo mokytis, vaiko gyvenimo įgūdžių

Ugdomosios veiklos sritys

Gamta, aplinkosauga, pilietinis ugdymas, sveika gyvensena, meninė raiška, etninė kultūra, technologijos, socialinis ugdymas

II TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

Tikslas

Perteikti ekologijos žinių pradmenis priešmokyklinio amžiaus vaikams, akcentuojant patirtinį mokymą(si) ir pozityvų emocinį ryšį su supančia aplinka

Uždaviniai

1. Sudaryti sąlygas mokiniams nuosekliai įgyti ekologijos bei aplinkos technologijų žinių ir gebėjimų pradmenis
2. Taikyti patirtinio mokymo/si metodikas, siekiant mokymosi ir gyvenimo darnos, ugdymo procesą siejant su situaciniu ugdymu ir tikslingai panaudojant Gamtos mokyklos edukacines erdves bei metodinę bazę
3. Ugdyti tvirtas mokinio sveikos gyvensenos ir aplinkos puoselėjimo bei kūrimo vertybines nuostatas

III TURINYS, METODAI IR PRIEMONĖS

Paskirtis

Ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikų aplinkosauginis ugdymas - pirma pakopa visuotinio ekologinio ugdymo, kuris tęsiasi visą žmogaus gyvenimą. Šio ugdymo pamatas - smalsumo ir noro pažinti gamtą skatinimas bei tyrinėjimo pomėgių ir gebėjimų formavimas.

Aplinkosauginis ugdymas skatina vaikų mąstysenos pradmenų formavimąsi – vertybinių nuostatų puoselėti ir tausoti gamtą ugdymą, žinių apie žmogų supantį pasaulį kaupimą, kūrybinių gebėjimų gamtosaugos srityje ugdymą, praktinių aplinkosauginių įgūdžių formavimą(si). Svarbiausia

ugdymo esmė – žmogaus vieta gamtoje, žmogaus veiklos įtaka aplinkai. Gamtosauginė vaiko patirtis įprasminama formuojant dorinį jo santykį su aplinkiniu pasauliu. Ankstyvojo aplinkosauginio vaikų ugdymo programa įgyvendinama vaikų amžių, jų gebėjimus ir interesus atitinkančiais metodais: programa suteikia vaikams pirmąsias elementarias aplinkosaugines žinias ir skatina jas pritaikyti praktinėje veikloje. Pažinimo kompetencija praplečiama įdomia praktine veikla su gyvūnais ir augalais, aplinkosauginiais tyrinėjimais, žaidimais. Mokiniai nuolat skatinami patirti atradimo džiaugsmą, suteikiamos žinios apie gamtoje vykstančius dėsningumus ir priežastinius ryšius, atliekami ekologiniai eksperimentai, ilgalaikiai ir trumpalaikiai stebėjimai, vaikai mokomi rūšiuoti bei kompostuoti atliekas, sodinti, sėti ir prižiūrėti augalus, ugdomi nuostatą bendrauti su gyvūnais, pastebėti jų prieraišumą žmogui, neskriausti mažesnių už save. Mokiniai supažindinami su lietuvių tautos tradicijomis, papročiais, susijusiais su tėviškės gamta, šeima, todėl į veiklas įtraukiami ir tėvai. Vaikai mokosi pagal savo jėgas tausoti gamtos išteklius, puoselėti saugią ir švarią aplinką, formuojami sveikos gyvensenos pagrindai. Ugdant pirmenybė teikiama vertybinėms nuostatomis (vaikas skatinamas pajauti, pasigrožėti, saugoti, prisiimti atsakomybę) bei gebėjimams (stebėti, aiškintis, daryti išvadas ir kt.) ir praktiniams įgūdžiams (pasodinti, palaistyti, pamaitinti).

Ugdymo turinys

Abiotinė sritis (20/40 val.): Vanduo, jo naudojimas ir apsauga. Kovo 22-oji – pasaulinė vandens diena. Vandens reikšmė gyvybės egzistavimui Žemėje. Vandens tarša, taršos šaltiniai ir jų prevencija. Pagrindinės vandens savybės. Vandens apytakos ratas gamtoje „Lašelio kelionė“. Vandens būsenos (skystis, ledas, garai). Gamtos mokyklos aplinkosauginės ekspozicijos: „Gerkime švarų vandenį“, „Tausokime vandenį“. Saugus elgesys prie šachtinio šulinio. Ledo ir sniego menas (ledinukai, sniego statiniai, piešiniai ant sniego). Tyrinėjimai su vandeniu, tepalu, smėliu, dažais, padedantys suvokti, kaip žmogus gali teršti vandenį. Vandens tūrio matavimas sąlyginiais matais (skirtingos formos, bet tos pačios talpos indais). Ką gali vanduo? („geri“ ir „blogi“ vandens darbai). Oras. Oras ir klimato reiškiniai. Oro tarša, taršos šaltiniai ir jų prevencija. Metų kaitos ratas. Aplinkos poveikis man. Oro požymiai šią dieną. Debesuotumo, oro, vėjo krypties tyrimai ir stebėjimai. Dirvožemis, jo naudojimas ir apsauga. Dirvožemio nauda. Dirvožemio tarša, taršos šaltiniai ir jų prevencija. Dirvožemio savybės. Ilgalaikis ekologinis stebėjimas (nuo rugsėjo iki gegužės mėn.) „Šiukšlės dirvožemyje. Kas sunyks, o kas liks?“. Gamtos mokyklos daržo ir šiltnamio dirvožemis. Šviesa ir energija, alternatyvioji energetika. Saulės reikšmė gyvybės egzistavimui Žemėje. Dangaus šviesuliai teikia šviesą ir šilumą. Pavasario lygiadienis. Kovo 20-oji – pasaulinė Žemės diena. „Dangaus energetika“ (alternatyvioji energetika - vėjo ir saulės jėgainė), ekspozicija „Naudokime atsinaujinančius energijos šaltinius“. Žaidimai „Ką gali vėjas?“ („geri“ ir „blogi“ vėjo darbai), „Ką gali vanduo?“. Elektros energijos taupymas.

Biotinė sritis (20/40 val.) : Augalai. Žolinių ir sumedėjusių augalų įvairovė, jų reikšmė žmogui. Rūpinimasis augalija, Lietuvos Raudonoji knyga. Augalo gyvybės ratas „Ką papasakotų grūdas?“ Pavojingi ir nuodingi augalai. Fenologiniai augalų stebėjimai. Augalai mano aplinkoje,

gimtinėje, kaimo sodyboje. Kambariniai augalai. Mano augalas (namuose, kaime, ...) Nuo sėklos iki ... sėklos (sėju, daiginu, auginu). Ekologinis projektas Gamtos mokyklos darže "Auginkime kartu". Akcija „Rudens kraitelė“. Vaistiniai augalai, vaistažolių arbatos. „Linksmieji želmenėliai Olyziukai“. Floristika mažiesiems. Saugus elgesys miške. Gyvūnai. Gyvūnų įvairovė, jų reikšmė žmogui. Gyvūno gyvybės ratas. Mūsų krašto gyvūnai ir paukščiai, naminiai gyvūnai. Gamtos mokyklos gyvūnai, jų poreikiai, priežiūra. Spalio 4-oji – pasaulinė gyvūnų globos diena, emocinis vertybinis santykis su gamta. Gyvūnų gerovė, žmogaus atsakomybė. Mano augintinis (namuose, kaime, ...) Akcijos: „Už vieną trupinėlį čiulbėsiu visą vasarėlę“ (žiemojančių paukščių lesinimas), "Už tvoros – norim švaros" (šunų vedžiojimo taisyklių laikymasis). Taisyklės „Kaip elgtis, radus sužalotą gyvūną“. Fenologiniai gyvūnų stebėjimai. „Vabaliukų namai“. Saugus elgesys su gyvūnais (pasiutligė, paukščių gripas...). Pavojingi gyvūnai: erkės, gyvatės, bitės, vapsvos. Žmogus.

Aš saugus, kai žinau (sveikatos ir saugos svarba 10/20 val.): Mokinio artimoji eismo aplinka „Namai – mokykla - namai“, „Namai – lopšelis-darželis – Gamtos mokykla“. Eismo tvarka sistemoje „Eismo dalyvis- transporto priemonė- kelias- eismo aplinka“. Pėsčiojo atsakomybė ir savisauga (ypač - tamsiuoju paros metu). Žaidimas su žibintuvėliais ir atšvaitais "Būk matomas". Būk atsargus su ugnimi ir verdančiais skysčiais. Elektros ir elektrinių prietaisų keliami pavojai. Cheminės medžiagos mūsų aplinkoje gali kelti pavojų. Liptai, aukščio pavojai. Duriantys, pjaunantys, kertantys darbo įrankiai - visuomet pavojingi. Saugus elgesys prie šachtinio šulinio. Vaiko teisių konvencija. Niekas neturi tavęs skriausti. Patyčių prevencija. Neigiamų socialinių veiksmų prevencija. Mokomasi žaidimas „Kelias namo“. Specialiųjų tarnybų telefonai, kuriais reikėtų kreiptis pagalbos, įvykus nelaimėi ar ištikus bėdai. Viktorina „Ką darytum, jeigu...“ Mokymo medžiaga mokytojams „Naudojame Napą“ <https://www.napofilm.net/lt>

Žmogaus ekologijos sritis (20/40 val.): Sveika gyvensena. Sveikas gyvenimo būdas: maistas, poilsis, judėjimas. Asmens higiena, savitvarka, grūdinimasis, atsipalaidavimo pratimai, savimasažas. Sveikos mitybos taisyklės, sveiko maisto piramidė. Žalingi įpročiai, jų prevencija. Gerkime tik švarų vandenį (tinkamai įrengtas šachtinis šulinys). Triukšmas, jo prevencija. („Triukšmas – taip pat šiukšlė“). Pirmoji pagalba įvykus nelaimingam įvykiui. Vaistiniai augalai, vaistažolių arbatos. Kasdieniniai pirkiniai: kas sveika, ko derėtų atsisakyti. Gripo profilaktika. „Aš ir Tu – mes visi kartu! – darželinukų olimpiada, minint pasaulinę judėjimo sveikatos labui dieną (gegužės mėn.) Žaidimai ir linksmosios užduotys gamtoje. „Gamtos sveikatingumo takas“, „Basakojų takas“, lauko treniruokliai. Europos sveiko maisto diena (lapkričio 8 d.). „Valgymo žaidimų aikštelės“. Tyrimas, diagramos sudarymas „Mano mėgstamiausi maisto produktai“. Poilsis prie laužo, lauže keptos bulvės, vaistažolių arbata. Atliekų rūšiavimas ir perdirbimas. Atliekų kiekio mažinimas, vartojimo kultūra. Atliekų rūšiavimo svarba ir nauda. Atliekų rūšiavimo taisyklės; rūšiavimo ir perdirbimo simboliai. „Atliekos – ne šiukšlės“ (atliekų rūšiavimo aikštelė). Kultūringo elgesio gamtoje taisyklės (poilsio vietose, miškuose, prie laužavietės ir kt.) Kasdieniniai pirkiniai: būkime draugiški aplinkai. Kas netinka perdirbti? Daiktai: senoviniai, šiandieniniai ir kuriami ateičiai. Antras daiktų gyvenimas: mainų turgeliai, kūrybinės dirbtuvės. Paskutinis lapkričio šeštadienis – Nepirkimo diena. Žmogaus poveikis aplinkai. Mes privalome saugoti aplinką, gamtą, Žemę. Žmogaus atsakomybė už aplinką, gamtos išteklių tausojimas (išteklių,

vandenynai, požeminiai vandenys, žemės gelmės, dirvožemis). Mano poveikis aplinkai. Aplinkos poveikis man. Aplinkai kuo mažiau žalos darančio gyvenimo būdo propagavimas. Atsakingas ir pagarbus elgesys gamtoje. Darnūs sprendimai namų ūkyje (energija, atliekos, transportas, vanduo, tausojantis vartojimas). Žmogaus veikla keičia aplinką, pagrindinės ekologinės problemos (dėmės, žemė ir sveikata, klimatas). Emocinis vertybinis santykis su gamta; Šv. Pranciškus - dangiškasis ekologų globėjas. Ilgalaikiai ekologiniai stebėjimai. Priežasties ir pasekmės ryšio formulės „Kas būtų, jeigu...“ panaudojimas nagrinėjant įvairias aplinkosaugines situacijas. Informaciniai ženklai ir simboliai Gamtos mokyklos aplinkoje. „Pavojingiausias gyvūnas“. Ekologiškas transportas. Transportas – didžiausias triukšmo šaltinis. Ekologiškas požiūris į transportą. Ekologiški keliavimo būdai: pėstute, dviračiu, visuomeniniu transportu.

Žaisdamas ir tyrinėdamas sužinau: Orų požymiai ir prognozės. Kaip apsirengti? Gyvūnų, augalų, daiktų, reiškinių tyrimai ir stebėjimai, matavimai prietaisais (termometras, lupa, mikroskopas, liniuotė, metrinė juostelė, įvairių tipų laikrodžiai, svarstyklės, vabzdžių tyrinėjimo prietaisai ir kt.) bei sąlyginiais matais. Žaidimai ir linksmosios užduotys gamtoje. Lytėjimo, skanavimo, apžiūrinėjimo, „garsiuok“ žaidimai. Palyginimų, hipotezės kėlimo „Kas būtų, jeigu...“ žaidimai. Medžiagų kitimo užduotys. „Mano kolekcija“ - mokytojų ir mokinių sukauptų kolekcijų pristatymas. „Kartą miško aikštelėje“ - dramatinė scenė apie šiuokšlinimo žalą. Kūrybiniai žaidimai „Buvau vaistų dėžutė, tapau žaisliuku“, „Nebetinka maistui – tinka kūrybai!“. „Sniego menas“ - sniego statiniai, piešiniai ant sniego. „Išardysiu ir sužinosiu“ - seno daikto (buities prietaiso, elektroninio žaislo ir pan.) ardymas. Tyrinėjimo atsargiai ir saugiai, nežalodamas gamtos.

Metodai

Veiklos planuojamos atliepiančios savanoriškumo, prieinamumo, individualizavimo, aktualumo, demokratiškumo, patirties, ugdymosi grupėje, pozityvumo principus, kurie atitinka ugdymo tikslus, mokinių amžių, patirtį ir galimybes ir užtikrina kokybišką vaikų saviraiškos poreikių tenkinimą taikant neformaliojo švietimo metodus ir patirtinio mokymo(si) organizavimo būdus - stebėjimus, tyrimus, eksperimentus, praktinius darbus mokyklos darže, išvykas į gamtą, žaidimus, pokalbius, diskusijas, viktorinas, vaidinimus, konkursus, refleksiją ir kt.

Priemonės, įranga

Grupės užsiėmimai vyksta mokyklos edukacinėje erdvėje arba, pageidaujant grupės nariams ir vadovui, kitose ugdymo įstaigose, su kuriomis sudarytos socialinės partnerystės sutartys. Organizuojamas ugdymo procesas glaudžiai siejasi su natūralios gamtos artumu, todėl mokyklos ugdomosios gamtinės aplinkos išskirtinumas sudaro ypatingas sąlygas mokinių praktinėms veikloms organizuoti. Ugdymo tikslais veiksmingai panaudojamos turimos edukacinės erdvės ir priemonės: ekologijos, zoologijos, botanikos klasių metodinė medžiaga ir priemonės, „Žaliosios galerijos“ mokinių kūrybiniai darbai, „Vertybių medis“, zoologinė kolekcija „Gyvūnelių sodas“, augmenijos įvairovė mokyklos aplinkoje, vandens telkiniai, bitininko pievelė, mokyklos daržas, šiltnamiai, laukavietė, lauko treniruokliai, edukaciniai žaidimų takeliai, „Vabaliukų namai“, „Basakojų takas“, stendas „Pavojingiausias gyvūnas“, aplinkosauginės ekspozicijos „Žalioji arbatinė“, „Rūšiuoji atliekas – saugai gamtą“, „Gerkime švarų vandenį“, „Inkilai – paukščių namai“, „Naudokime atsinaujinančius energijos šaltinius“, „Kompostuokime“,

„Tausokime vandenį”, „Darnus daržas” ir kt. Siekiant užtikrinti ugdymą gamtinėje aplinkoje, užsiėmimai vyksta ir mobiliuose lauko klasėse (surenkamos pavėsinės, sulankstomi stalai ir suolai, kt. įranga). Konkretiems praktiniams, edukaciniams, kūrybiniams darbams atlikti naudojamos reikalingos medžiagos ir įrankiai, įranga bei prietaisai. Naudojamasi šiuolaikinėmis IT priemonėmis: nešiojamaisiais ir planšetiniais kompiuteriais, spausdintuvais, skaneriais, skaitmeniniais fotoaparatais, vaizdo kamera ir interneto kamera, televizoriais su kompiuterine laikmena, garso aparatūra bei kitais įrenginiais. Pažintinės, tiriamosios ir edukacinės veiklos saugumui užtikrinti pagal poreikį naudojamos įvairiais darbo drabužiais, signaliniais rūbais, atšvaitais, higienos priemonėmis ir kt. Grupės sutelktumui ir mokyklos atstovavimui naudojamos kepuraitės, marškinėliai, prijuostės ar kt. su mokyklos atributika. Sporto inventorių, lauko ir stalo žaidimai bei kitos priemonės veiksmingai panaudojamos mokinių fiziniam aktyvumui skatinti ir gerai emocinei būklei palaikyti.

Ugdymo turinio planavimas

Neformaliojo vaikų švietimo grupės vadovas, vadovaudamasis šiuo aprašu ir, atsižvelgdamas į mokinio asmenybės ūgties etapus, mokinių poreikius ir interesus, mokslo metams rengia teminį planą, kuriame išdėsto pateiktoje lentelėje ekologijos ir aplinkos technologijų ugdymo veiklų turinį, veikloms skirtą valandų skaičių, ugdymo gaires bei planuojamus mokinių pasiekimus ir vertybinių nuostatų vertinimą:

Sa vai tė	Numatoma užsiėmimo data	Tema	Val. sk.	Ugdymo gairės ir planuojami pasiekimai
1	2	3	4	5
Iš viso val.				

IV PASIEKIMAI IR JŲ VERTINIMAS

Dalyvių vaidmuo

Neformaliojo švietimo programą bei savišvietą vaikas renkasi laisvai. Mokiniai suteikiama galimybė pagal gebėjimus ir polinkius rinktis skirtingas veiklas. Ugdant kompetencijas ugdomas ir mokinio individualumas, suteikiama galimybė rinktis veiklas, tariamasi dėl ugdymo turinio. 60-70 procentų programos sudaro praktinės veiklos, priklausomai nuo pasirinktų ugdymo metodų ir edukacinės materialinės bazės. Mokiniai supras žmogaus, jo veiklos ir gamtos ryšį, įgis supratimą, kaip reikia saugoti aplinką, gamtą, Žemę. Gebės domėtis aplinkiniu pasauliu, sutelkti dėmesį, suvokti, samprotauti, kritiškai mąstyti; įsidėmėti, atpažinti daiktus ir reiškinius, požymius, savybes; suvokti procesus, ritmus, ekosistemas, laiko tėkmę; taikyti įvairius pasaulio pažinimo būdus – stebėjimą, klausinėjimą, eksperimentavimą įgyjant elementarų supratimą apie gamtinę aplinką; stebėti aplinką, gamtą specialiais prietaisais; sėti, sodinti, prižiūrėti augalus, įgis praktinių gebėjimų saugiai naudotis įrankiais, gerbs darbą, džiaugsis darbo rezultatais.

Pažangos vertinimo metodai

Ugdymo procese naudojama formuojamojo pažangos ir pasiekimų vertinimo metodika, kuri padeda pedagogams pažinti vaikus: tikslingiau stebėti, vertinti, ką vaikas jau žino, supranta, geba, išsiaiškinti tolesnio ugdymosi poreikius. Vertinimo informacija pateikiama žodžiu. Mokytojas aiškina, pataria, pozityviai komentuoja mokinio veiklą. Ugdytinių pažanga ir pasiekimai tarpusavyje nelyginami. Sudaromos galimybės mokiniams ir mokytojams geranoriškai bendradarbiauti: vertinimas ir įsivertinimas laiduoja mokymosi motyvaciją ir sėkmę, išlaisvina vaiko vaizduotę, mąstymą, skatina saviraišką, norą pažinti, mokytis, stebėti, eksperimentuoti, ieškoti atsakymų į kilusius klausimus, atrasti naujus dalykus, daryti išvadas, t. y. įvaldyti savęs ir aplinkos pažinimo būdus.

Pasiekimų paliudijimas

Kiekvienam mokiniui sudarytos galimybės būti pripažintam, dalyvauti įvairiuose žaidimuose, konkursuose, viktorinose, akcijose, kūrybinių darbų parodose ir kt. Pasibaigus mokslo metams, arba renginių metu, už asmeninius pasiekimus mokiniai apdovanojami diplomais, padėkos raštais, prizais.

Išklausiems programą (ne mažiau 60 proc. užsiėmimų) įteikiamas mokyklos direktoriaus patvirtintas programos baigimo pažymėjimas.